

Мицько Роксолана

Пастафаріанство як пародійний культ на основі конфронтації науки та релігії

Розглядається феномен постмодерного релігійного культу пастафаріанства. Обґрунтовується його актуальна наукова спрямованість. В статті аналізуються форма та засоби феномену пастафаріанства, які ставлять його у ряд нових постмодерних релігійних утворень, також пояснюється закономірність появи пастафаріанства в українських реаліях.

Ключові слова: пародійний культ, Пастафаріанство, Церква Літаючого Макаронного Монстра, іронія, абсурд, постмодерн, наука

Актуальність вивчення феномену пародійного культу пастафаріанства, або Церкви Літаючого макаронного монстра, полягає у сьогоденності проблем, які порушує ця релігія. Вона виступає проти клерикалізації сфер суспільства, не пов'язаних із церковним буттям індивідів, натомість специфічними, філософськими та псевдорелігійними засобами спонукає з іронією та розумінням відноситися до принципу “вірую, тому що абсурдно”. Актуальність знаходимо не лише у часовому чиннику, а й у просторовому. По-перше, через активне поширення ідей пастафаріанства через Інтернет та пресу, інформаційний простір сучасного суспільства став доступною платформою для передачі та розвитку ідей цієї псевдорелігії на різних рівнях суспільства. По-друге, зважаючи на аспект швидкого інформаційного поширення, пастафаріанство з часу свого виникнення (2005 рік) вже стало популярним у країнах східної Європи, зокрема й в Україні. Ми є свідками розвитку нового цікавого релігійного формування, народженого у новій посмодерній традиції, тому ця тема складає собою не аби який інтерес для ґрунтового наукового дослідження.

Тема пастафаріанства та загалом пародійних релігій не досліджена в Україні на науковому рівні, тому для вивчення цієї теми ми користувались працями західних дослідників, зокрема аналізувалася частина праці видатного вченого Річарда Докінса, також праці Ван Горна і Джевїна Лонстона. Велику роль у вивченні теми має робота з першоджерелами – зокрема, «Євангеліє Літаючого макаронного монстра», яке створив засновник релігії Боббі Хендерсон. Також було проаналізовано велику кількість емпіричного матеріалу та публіцистики.

Мета наукової статті – інтерпретувати поняття та феномен пастафаріанства у сферу наукового дослідження, проаналізувати цей пародійний культ у лоні постмодерних реалій.

Одне із найважливіших місць у постмодерній парадигмі займає комічне в його іронічній іпостасі: іронізм стає сенсоутворювальним принципом ризомічної постмодерністської дійсності. Ця риса сучасного світу не оминає не лише мистецтво та філософію. Вона виникає і під час вирішення серйозних світоглядних питань, таких як утворення нових релігій та вирішення міждисциплінарних конфліктів. Таким чином саме іронія стала першоосною для виникнення унікального інтелектуально-релігійного явища кінця ХХ – початку ХХІ століття – пародійних культів.

Пародійні культури – це специфічний вияв іронії у сучасній культурі. Їх можна описати як нові релігії сучасного світу, що виникають на противагу певним суспільним явищам. Консервативні погляди на релігію, особливо у західному світі, а частково й у нас в країні, потрохи сходять нанівець. Одна категорія людей, які незгодні з традиційними вченнями та віросповіданнями, просто ігнорують тему віри та релігії, не надаючи їй ролі у своєму житті. З іншого боку бачимо людей, які стають прихильниками вищеописаних пародійних культів. Саме масовість та різноманітність світоглядів другої категорії підкреслює актуальність дослідження феномену пародійних культів.

Пародійні культури втілюють у собі основні постмодерністські принципи – маргіналізму, відкритості, таким чином вони часто прагнуть до дестабілізації традиційної системи релігійних цінностей. Кожному пародійному культу властивий певний набір ознак, проте їх об'єднує спільна ідея. Прихильники пародійних культів своїми ідеями ставлять під сумнів серйозність теми релігійної віри як такої, іронізують над поняттями культу, ритуалу, звичаю. Також, окрім висміювання релігійних проблем та недоліків сучасного теїзму у будь-якому прояві, пародійні культу звертають увагу на неблагородні сторони суспільства, масової культури, політики. Пародійні культури стали маніфестацією належності до певної контркультурної групи.

Не винятком є предмет нашого дослідження – пастафаріанство, або Церква Літаючого макаронного монстра. Прямою причиною виникнення пастафаріанства стала перманентна дискусія між релігією та наукою. Хоча релігійні розуміння і наукові теорії не обов'язково є взаємовиключними, еволюція суспільства часто зводить ці аспекти суспільного існування в одній площині. Таким випадком став скандал у штаті Канзас у США – 2005 році на тлі дискусії про те, чи варто ввести в шкільний курс поруч із теорією еволюції концепцію «розумного задуму», божого втручання,

місцевий активіст Боббі Хендерсон на тлі суперечок запропонував власне бачення Творця – схожого на макарон і тефтелі. Хендерсон у відкритому листі до суспільства порадив вивчати у школах штату пастафаріанство разом із концепцією «розумного задуму», як ще одну імовірну концепцію створення світу.

Літаючий спагетті монстр, як божество у придуманому Хендерсоном пастафаріанстві, пропонує додаткову призму, крізь яку можна розглядати питання співіснування наукових теорій та релігійних догм⁷. Суперечка у Канзасі стала додатковою платформою для обговорення таких критичних питань у західній культурній парадигмі, як відділення церкви від держави, проблеми клерикалізації, свободи віросповідання.

Прийнято вважати, що в основі ідей пастафаріанства лежить «Древнє Знання» – так описується суть цієї псевдорелігії у «Євангеліє Літаючого макаронного монстра», яке було видане у 2006 році стотисячним тиражем⁶. У цій праці численні експериментальні факти в поєднанні з абсурдними теоріями екстраполюються через логіку та іронію. Вчення пастафаріанства складається з короткого викладення основ пастафаріанського вірування, серед яких, до прикладу, теорія про те, що докази еволюції були навмисне створені Макаронним Монстром – таким чином він випробовує віру пастафаріанців. Також єдиною догмою пастафаріанців оголошено відмову від будь-яких догм. Замість заповідей релігія містить вісім позицій «Краще ти б цього не робив» – це поради для кращого життя прихильників пародійного культу. Серед них, на нашу думку, варто виділити шостий пункт, у якому пастафаріанці радяться не будувати храми на честь Макаронного Монстра, а використати ці гроші на боротьбу з бідністю, лікування хвороб, життя в мирі, любові та збільшення вартості кабельного телебачення⁶.

Боббі Хендерсон у своїй праці наполягає, що пастафаріанство – це не пародія на існуючі релігії. Натомість, ядро релігії пастафаріанства базується на вірі у Літаючого макаронного монстра, існування якого неможливо спростувати наукою, а будь-яке спростування – це, відповідно до приписів “древнього знання”, випробовування на міцність віри.

Тож, з 2005 року і до сьогодні Літаючий Спагетті монстр став інтернет-мемом, який почали асоціювати з ще однією альтернативною теорією еволюції. Сьогодні до нього часто звертаються у тих випадках, коли необхідно опротестувати впливи релігійних організацій на світські сфери життя.

Літаючий спагетті монстр приносить дискусивні питання на перший план в манері гри та іронії, таким чином, це демонструє підривною силу гумору. Можемо вважати, що у лоні висміюванні креаціонізму виникла альтернатива вченню про еволюцію, яка почала боготворити абсурд та суперечності.

У сучасних дослідження пастафаріанство виступає як відносно нове науково-релігійно-філософське вчення, що вже, однак, отримало, підтримку мільйонів мислячих людей в усьому світі, тому заслуговує на увагу наукової спільноти.

На нашу думку, пастафаріанство не варто вважати різновидом атеїзму, адже по-перше, має у собі необхідні елементи релігії, а, по-друге, за словами Камю: навіть атеїзм може бути релігією, при чому найбільш складною з усіх можливих – адже це віра в абсурд⁴. Тож, можемо зробити висновок, що прибічники пастафаріанства справді обрали своєю світоглядною парадигмою віру в абсурд, що підтверджують неведені вище елементи вчення.

Особливу роль у популяризації ідеї Літаючого макаронного монстра відіграв Річард Докінз – у своїй книзі “Бог як ілюзія” він продемонстрував, що святе письмо пастафаріанства нічим не відрізняється від існуючих Тори, Кораніну і Біблії. Докінз прикладом Макаронного монстра розвіює пропопулярний аргумент про те, що «ми не можемо спростувати існування бога». Також Докінз, згдуючи про пастафаріанство, стверджує, що хоча ми не можемо строго довести, що бога немає, ми також не можемо спростувати існування орбітального чайника, єдинорога, зубної феї і макаронного монстра³. Звідси випливає, що нездатність спростувати існування бога не дає ніякого реального приводу вірити в нього, вважає вчений.

Культ поклоніння макаронному монстру, який створив світ, часто згадується у пресі завдяки протестам прихильників цієї релігії. Один із найгучніших – протест австрійця Ніко Алма у липні 2011 року. Він виборов право зробити фото на офіційний документ у друшляку як атрибуту прибічників пастафаріанства. Поліція змушена була випустити права водія з такою фотокарткою, погодившись таким чином із твердженням їх власника, що друшляк – це «релігійний головний убір», який повинні носити пастафаріанці.¹ На такий вчинок австрійця наштотхнув виняток у законодавстві, у якому йшла мова про те, що головні убори на фото такого роду можуть бути дозволені з урахуванням конфесійної приналежності.

Також тема пародійних культів стає актуальною і для України, як для країни європейської. Зараз найактивніша діяльність осередків релігійних культів спостерігається в Інтернеті, є віртуальна філія прихильників пастафаріанства в Україні – Українська пастафаріальна церква.⁵ А у жовтні 2013 року Українська пастафаріальна церква «розвіртуалилась» та отримала статус офіційно зареєстрованої громадської організації та

абрєвіатуру УПЦ МП – Українська пастафаріанська церква (Макаронна парафія), що, у свою чергу, обурило представників православної церкви однойменного московського патріархату. Офіційну реєстрацію пастафаріани відзначили Пастною ходою – кілька десятків людей з атрибутикою пройшлися центром Києва². До речі, аналогічну ходу в Москві влітку 2013 року була розігнана поліцією, тепер у Росії боротьбу із пастафаріанцями почала православна церква.

У висновку, можемо підтвердити, що феномен пастафаріанства є справді актуальним, адже на даному етапі перебуває у своєму активному розвитку. Пастафаріанство є пародійним культом, створеним менш ніж десять років тому, у його іронічних постулатах відображено суперечки між релігією та наукою, які часто доходять до абсурду. У своєму вченні пастафаріанство використовує засоби гумору та суперечностей, які можемо побачити, у першу чергу, в основній книзі вчення – «Євангеліє Літаючого макаронного монстра». Прихильники пародійного культу найчастіше виявляють свою активність в інтернеті, проте є помітними і в офлайновому житті – до прикладу, минулого року Українська пастафаріальна церква стала офіційно зареєстрованою громадською організацією УПЦ МП – Українська пастафаріанська церква (Макаронна парафія).

Вважаємо, що, не зважаючи на іронічність та наскрізну абсурдність культу, пастафаріанців не варто вважати атеїстами, адже прибічники цього пародійного культу обрали своєю світоглядною парадигмою віру в абсурд, дотримуючись при цьому всіх релігійних атрибутів.

- ¹ Австрієць отримав права водія з фото в друшляку // Стаття сайту BBC від 13.07 2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/world/2011/07/110713_pastafarian_as.shtml
- ² В Україні офіційно з'явилася Церква Літаючого макаронного Монстра // Стаття сайту Уніан від 17.10 2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: <http://www.unian.ua/news/600508-v-ukrajini-ofitsiyno-zyavilasya-tserkva-litayu-chogo-makaronnogo-monstra.html>
- ³ Докинз Р. Бог как иллюзия (пер. Наталья Смелкова) (Библиотека фонда «Династия») [Електронний ресурс] – Режим доступу до книги: <http://flibusta.net/b/177351/read>
- ⁴ Камю А. Миф о Сизифе. Эссе об абсурде [Електронний ресурс] – Режим доступу до книги: <http://www.nietzsche.ru/influence/philosophie/sizif/>

5. Українська Пастафаріанська Церква – офіційний сайт [Електронний ресурс] – Режим доступу до джерела: <http://urc.uath.org>
6. Henderson B. The Gospel of the Flying Spaghetti Monster / New York: Random House Publishing Group, 2006. – 192 p.
7. Van Horn, Gavin and Lucas Johnston. Evolutionary Controversy and a Side of Pasta: The Flying Spaghetti Monster and the Subversive Function of Religious Parody. – Accepted for publication in Golem: Journal of Religion and Monsters (31 August 2006). [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: <http://www.golem-journal.org/van%20horn%20spaghetti%20monsters.pdf>.

SUMMARY

Roksolana Mytsko

Pastafarianism as a parody cult based on the confrontation of science and religion

In this article the phenomenon of postmodern religious cult Pastafarianism is considered. Its actual scientific orientation is substantiated and the form and means of Pastafarianism phenomenon that put him in the number of new postmodern religious entities is analyzed. Also appearance of Pastafarianism pattern in the Ukrainian realities is explained.

Keywords: parody cult Pastafarianism, Church of the Flying Pasta Monster, irony, absurd, postmodern science